

ANDERS AHN Lid
CLAUDIO VEDOVATO

Frihandel eller protektionism? – GATT och det multilaterala handelssystemet

Det öppna handelssystem som vuxit fram efter andra världskriget har utsatts för påfrestningar under den senaste femtonårsperioden då bla inslaget av icke-tariffära handelshinder har ökat markant. De stora handelsnationerna har tenderat att gå utanför GATT och dess regelverk. Anders Ahnlid och Claudio Vedovato belyser i denna artikel den handelspolitiska utvecklingen och de pekar på risken för en ökad regionalisering av den internationella handeln. De diskuterar också möjligheter och problem i den pågående GATT-rundan, den sk Uruguay-rundan.

Den svenska ekonomisk-politiska debatten har under den senaste tiden i stor utsträckning kretsat kring utvecklingen i EG och Sveriges relationer till EG. Europafrågan är givetvis av stor vikt för den framtida ekonomiska utvecklingen i Sverige. Vi vill här emellertid diskutera en annan betydelsefull handelspolitisk fråga, nämligen den pågående förhandlingen inom ramen för GATT, den sk Uruguay-rundan. Denna har inte ägnats någon större uppmärksamhet trots att Sverige har ett stort intresse av att det relativt öppna multilaterala handelssystemet bevaras. Åsikterna om detta handelssystemets iramtid går isär. I en artikel i *Ekonomisk Debatt* nyligen ger exempelvis Jagdish Bhagwati [1988] uttryck för optimism vad gäller möjligheterna att bevara ett öppet multilateralt system medan Lester Thu-

row istället hävdar att "GATT är dött" och menar att den internationella handeln i framtiden kommer att domineras av regionala block.

Enligt vår bedömning finns det en reell risk för en regionalisering och bilateralisering av det internationella handelssystemet och vi försöker i denna artikel förklara varför. Vi ämnar därvid belysa en del centrala aspekter av GATT-systemets funktionssätt och diskutera några svårigheter i den pågående Uruguay-rundan.

Minskad respekt för GATT

Protektionism i det internationella handelssystemet har utgjort regel snarare än undantag genom historien. Detta bör den ha i åtanke som betraktar dagens relativt öppna system som något självklart. Relativt liberala handelsregimer har endast existerat under två perioder: under andra hälften av 1800-talet och under perioden efter andra världskriget. Under den förra perioden var Storbritanniens agerande av

*Fil kand ANDERS AHN Lid är verksam vid Utrikesdepartementets handelsavdelning.**

*Fil dr CLAUDIO VEDOVATO är verksam vid Finansdepartementets internationella avdelning.**

* De åsikter författarna framför är deras egna och de behöver inte återspegla respektive arbetsgivares.

stor vikt för liberaliseringen av handeln och under efterkrigstiden har Förenta staterna spelat en avgörande roll för framväxten av ett öppet multilateralt system.

Liberaliseringen av den internationella handeln efter andra världskriget har skett inom GATTs ram. Under perioden till och med 1960-talet var liberaliseringen av handeln tämligen entydig. De GATT-anslutna ländernas tullar sänktes markant från en genomsnittlig nivå omkring 40 procent vid andra världskrigets slut. Idag ligger industriländernas genomsnittliga tullsats på ca 5 procent.

Under den senaste femtonårsperioden har emellertid protektionistiska åtgärder blivit allt vanligare. Denna tilltagande protektionism har främst tagit formen av sk icke-tariffära handelshinder. Dessa har ofta vidtagits utanför GATTs ram och har därför kommit att benämnas "gråzonsåtgärder". Hit hör bl a "frivilliga" exportbegränsningar och överenskommelser om "ordnade" marknadsförhållanden. Subvention av importkonkurrerande produktion och av export utgör också viktiga inslag i handelspolitiken. I början av 1980-talet omfattades mer än en fjärdedel av industriländernas import av någon form av icke-tariffärt handelshinder.

Kännetecknande för denna "nya" protektionism är också en tilltagande *selektivitet* dvs man inför handelshinder gentemot enskilda länder, oftast de mest effektiva producenterna. Detta har främst drabbat export från Japan och de nyindustrialiserade länderna i Sydostasien. Dessa åtgärder strider mot den sk mestgynnad-nationsregeln, som diskuteras närmare nedan, och utgör därmed ett avsteg från GATTs grundidé om icke-diskriminering.

Det är främst handelssystemets två viktigaste aktörer, Förenta staterna och EG, som allt oftare åsidosatt GATT och vidtagit gråzonsåtgärder av olika slag. Den nya amerikanska handelslagen ger administrationen vidgade möjligheter att unilateralt "bestraffa" länder som inte är tillräck-

ligt öppna för amerikanska produkter och sådana ensidiga "bestraffningar" har redan införts t ex mot Brasilien. Bilateralism prioriteras allt oftare före multilateralism i de stora ländernas handelspolitik, vilket främst missgynnar små förhandlingssvaga industri- och utvecklingsländer.

GATT – ett system för styrd merkantilism?

Från en ekonomisk utgångspunkt kan GATT te sig som ett märkligt avtal. Trots att enskilda länder kan öka sin välfärd genom egna liberaliseringar sitter man och förhandlar om dylika med ett stort antal andra länder. I GATT agerar länder oftast merkantilistiskt och sätter producent- och exportintressen i fokus. Visserligen förordar GATT fri handel men denna fria handel omgärdas med stora möjligheter till undantag. Sådana möjligheter utgör en förutsättning för att parter över huvud taget skall ansluta sig till avtalet men försvagar samtidigt regelverket.

Avtalet medger undantag från frihandel i flera fall. Artikel XIX innehåller en allmän "skyddsklausul". Den ger stater rätt att införa restriktioner mot import som "skadar" eller "hotar skada" inhemska producenter. GATT sanktionerar också införande av antidumpingstull mot "dumpad" import och utjämningstull mot subventionerad import. Villkoret är även här att importen "skadar" eller "hotar skada" inhemska producenter. Sådan "skada" kan t ex påvisas genom "onormal" importökning eller om importen vållar kraftiga prissänkningar på den "drabbade" marknaden. Dessa undantag och den argumentation de stöds på illustrerar producentintressenas centrala roll för utformningen av GATTs regelsystem.

Härutöver har två viktiga sektorer – jordbruk och textil- och konfektion (teko) – explicit ställts utanför GATTs huvudregler. Handel med jordbruksvaror

har i praktiken aldrig fullt ut underställts GATT, medan handel med tekoprodukter explicit har tillåtits ske enligt särskilda regler. Sedan början av 1970-talet finns dessa uttryckta i det s k multifiberavtalet, vars placering under GATT av någon har liknats vid inrymmandet av en bordell i en katedral.

Mot denna bakgrund bör det framgå att GATT inte är ett renodlat frihandelsavtal, utan snarare kan beskrivas som ett system för reglerad merkantilism för handel med varor.

Två huvudnormer

Förhandlingarna i GATT sker på grundval av två huvudnormer, kring vilka diskussionen kommer att kretsa i resten av denna artikel: reciprocitetsnormen och normen om icke-diskriminering. Under efterkrigstiden har den vikt de mest betydelsefulla aktörerna fäst vid dessa normer förändrats. Reciprocitetsnormen spelar en mer framträdande och annorlunda roll i dag än den gjorde för 40 år sedan, medan man fäster mindre vikt vid normen om icke-diskriminering än man gjorde tidigare. Båda förändringarna är negativa för fortsatt handelsliberalisering och försvårar förhandlingarna inom ramen för GATT.

I GATT betraktas det som en självklarhet att parter i en förhandling skall utväxla mer eller mindre likvärdiga "eftergifter". "Tagande" skall balanseras av "givande" där givande utgörs av det egna landets liberalisering. "Reciprocitet" är en politisk realitet och utgör oftast en förutsättning för att liberaliseringar överhuvudtaget skall komma till stånd.

Reciprocitetstänkandet i GATT har genom åren tagit sig många uttryck. Det sätt på vilket stater traditionellt har värderat tullsänkningar i handelsförhandlingar under avtalets ram utgör ett illustrativt exempel. Här har en reduktion av en tull med fem procent på ett historiskt handels-

flöde av, säg 100 000 kronor, jämförts med en reduktion av en tull med tio procent på ett handelsflöde av 50 000 kronor. Det finns inget som säger att ett sådant byte, ens utifrån en merkantilistisk synvinkel, ger likvärdiga vinster eftersom prissänkningen som kan följa av tullsänkningen kan ge upphov till olika exportökningar beroende på efterfrågeelasticiteten för de olika varorna.

Normen om icke-diskriminering (preciserad i regeln om mest-gynnad-nationsbehandling) intar en central ställning i GATTs regelsystem. Alla länder skall behandlas likvärdigt med det mest gynnade vilket bl a innebär att en förmån som en avtalsslutande part ger åt en annan, automatiskt skall utsträckas till samtliga GATT-anslutna länder. Diskriminering i form av sämre behandling för något land är inte tillåten enligt GATTs huvudregel. Huvudregeln har dock kringgärdats med viktiga undantag, t ex möjligheten att bilda tullunioner och frihandelsområden samt möjligheten till preferensbehandling av utvecklingsländer.

Ett allt svårare strategiskt spel

Reciprocitetsnormen medför att handelspolitik förvandlas till ett strategiskt spel mellan olika länder, där det egna landets agerande i form av t ex tullsänkningar blir beroende av andra länders, "motståndarnas", agerande. Mycket talar för att detta strategiska spel är mer komplicerat i dag än under GATTs tidigare historia, vilket gjort det svårare att få till stånd liberaliseringar. Detta hänger samman med tre viktiga faktorer:

- (1) antalet GATT-medlemmar har ökat vilket gjort "fripassagerarproblemet" större,
- (2) Förenta staternas dominans har minskat och landet har ändrat sin syn på reciprocitet,

(3) antalet frågor på GATTs bord har ökat och flera "nya" ämnen gör det svårare att finna överenskommelser som kan uppfattas som reciproka.

Fripassagerarproblemet

Mest-gynnad-nationsprincipen medför att en liberalisering inom GATTs ram får karaktär av kollektiv nyttighet. Om en GATT-medlem förhandlar sig fram till en tullsänkning av en annan, kommer ju denna sänkning, till följd av regeln om mest-gynnad-nationsbehandling, automatiskt *alla* GATT-anslutna länder till godo.

Ett merkantilistiskt sinnat land kan vara obenäget att ingå ett avtal om tullsänkningar med ett annat land, om alltför många "fripassagerare" vinner på avtalet utan att bidra med egna tullsänkningar. "Fripassagerarproblemet" har förstärkts med åren eftersom antalet anslutna länder ökat från 23 år 1947 till omkring 100 idag. Konsekvensen har blivit ökade svårigheter att träffa överenskommelser baserade på reciprocitet. Vidare har utvecklingsländerna uttryckligen undantagits från viktiga förpliktelser, som exempelvis krav på reciprocitet. Särskilt de nyindustrialiserade ländernas gynnade ställning torde numera göra det svårare att uppnå ömsesidigt godtagbara överenskommelser under GATT.

Ändrad amerikansk attityd

Förenta staterna spelade en avgörande roll för GATTs tillkomst och för liberaliseringen av handeln under efterkrigstiden. Förenta staterna hade vid krigsslutet en intakt produktionsapparat och stod för över 40 procent av världens totala produktion. Förenta staternas intresse för en liberalisering av den internationella handeln var såväl ekonomiskt som politiskt. Man hade ett *ekonomiskt* intresse eftersom man genom sin bevarade produktionskapacitet kunde förse resten av vär-

den med efterfrågade industrivaror. Det *politiska* intresset var en följd av Förenta staternas strävan att hålla samman de allierade och besegrade västmakterna mot bakgrund av det kalla kriget och den ökade rivaliteten gentemot Sovjetunionen.

"Priset", utifrån ett merkantilistiskt perspektiv, som Förenta staterna betalade för att få ett multilateralt handelssystem till stånd var att landet inledningsvis fick ta på sig en större del av liberaliseringens "kostnad" än andra länder, genom att öppna sin marknad mer än vad andra länder öppnade sina. I Europa kvarstod exempelvis kvantitativa restriktioner på handeln under 1950-talet och full konvertibilitet för de europeiska valutorna uppnåddes inte förrän mot slutet av samma årtionde.

Valutarestriktioner omintetgjorde ofta värdet av andra länders tullsänkningar för amerikansk export, medan andra länders varor omedelbart kunde dra nytta av amerikanska tullsänkningar (Spero [1981]). Under 1950- och 1960-talen accepterade Förenta staterna således att amerikanska produkter fick mindre gynnsam behandling på utländska marknader än vad utländska produkter gavs på den amerikanska marknaden. Förenta staterna gjorde därmed avkall på kravet på "strikt" eller "specifik" reciprocitet.

Synen på reciprocitet tycks ha förändrats i Förenta staterna. Ett i förhållande till andra länder ekonomiskt svagare Förenta staterna är inte längre villigt att ta på sig en större del av handelsliberaliseringarnas "kostnader" än andra länder. Den multilaterala ansats som dominerade den amerikanska handelspolitiken under 1950- och 1960-talen har snarare ersatts med en "vedergällningsansats". Förenta staterna bekämpar nu andra länders "orättvisa" handelsmetoder. Detta gör man såväl inom som utom GATTs ram. Inom GATT har exempelvis Förenta staterna i ökad utsträckning använt sig av sk antidumpingtullar i protektionistiskt

syfte.¹ Utanför GATTs ram har unilaterala "bestraffningar" av stater som påstås diskriminera eller allmänt missgynna Förenta staterna blivit allt vanligare. Man har också i ökad utsträckning betonat bilaterala sektorsuppgörelser² och frihandelsavtal (frihandelsavtalet med Canada). Den nya amerikanska handelslagen från 1988 kan ses som ett uttryck för kongressens försök att ytterligare förmå presidenten att modifiera sin frihandelsvänliga politik och komma till rätta med ett internationellt system som betraktas som "obalanserat" till Förenta staternas nackdel.

Också EG gör en snäv tolkning av reciprocitetsbegreppet och kräver liksom Förenta staterna "specifik" reciprocitet. Denna attityd medför ökade svårigheter att uppnå multilaterala handelsliberaliseringar. Som vi skall argumentera nedan försvårar detta det "strategiska spelet" i Uruguay-rundan.

Uruguay-rundan

Uruguay-rundan inleddes 1986 och ska enligt planerna avslutas hösten 1990. Agendan är omfattande och komplicerad. Här ingår ett antal områden som är nya för GATT, t ex förhandlingar om att skapa nya internationella regler för tjänstehandel, skydd för varumärken och patent samt s k handelsrelaterade aspekter av direktinvesteringar. Till de mer problematiska ämnena i förhandlingarna hör också jordbruk, teko och frågan om den sk skyddsklausulen som berörts ovan. "Traditionella" GATT-frågor som t ex tullar har däremot en relativt undanskymd roll i rundan.

Under de första årens förhandlingar har meningsmotsättningarna visat sig vara störst just beträffande tre gamla olösta GATT-problem; jordbruket, textil- och konfektionsprodukter och frågan om en skyddsklausul, samt det nya förhandlingsområde som rör handelsrelaterade aspekter av immaterialrätt.

Det är en gängse bedömning bland dem

som är direkt involverade i förhandlingarna att utan en uppgörelse i jordbruksfrågan hotar hela Uruguay-rundan att omintetgöras. I Uruguay-rundan har man för första gången kommit överens om att göra ett reellt försök att reducera stödet till jordbrukssektorn och minska snedvridningarna i jordbrukshandeln (se exempelvis Vedovato [1987]). I sak står jordbruksexporterande länder som Förenta staterna, Canada, Australien m fl, långt ifrån t ex Japan och EG som skyddar sitt jordbruk bakom höga protektionistiska murar. Förenta staterna har tidigare drivit ett långtgående förslag om att alla handelssnedvridande åtgärder skall elimineras. EG har funnit detta oacceptabelt och betraktat det som ett försök att undanröja gemenskapens gemensamma jordbrukspolitik. Man har nu kommit överens om att de fortsatta förhandlingarna på sikt skall syfta till en påtaglig minskning av stödet till jordbrukssektorn. Man är också överens om att nivån på det totala stödet till jordbruket skall "frysas" vid 1988 års nivå.

På övriga "problemområden" i rundan går skiljelinjen främst mellan industri- och utvecklingsländer. Beträffande teko vill många utvecklingsländer återföra handeln med tekoprodukter till normala GATT-regler och avskaffa de bilaterala importkvoter som många industriländer infört med stöd av multifiberavtalet. Men utvecklingsländerna är splittrade. De utvecklingsländer som skaffat sig säkra kvoter på industriländernas marknader är

¹ En antidumpingtull får enligt GATT laggas på dumpad import om tre villkor är uppfyllda: 1) dumping måste kunna påvisas, dvs priset på varan på exportmarknaden måste vara lägre än på hemmamarknaden, 2) "skada" måste kunna påvisas på industrin i det importerande landet samt 3) ett orsakssamband mellan dumping och skada måste påvisas.

² Exempel på sådana är Förenta staternas bilaterala "frivilliga" exportbegränsningsavtal med ledande stålexportörer. Andra bilaterala sektorsuppgörelser har träffats för bilar, verktygsmaskiner och data-chips.

mindre intresserade av att avskaffa multi-fiberavtalet, och varken Förenta staterna eller EG har hittills varit villiga att gå kraven på liberalisering till mötes.

I förhandlingarna om utformningen av GATTs skyddsklausul ställs frågan om tillämpningen av normen om icke-diskriminering och regeln om mest-gynnad-nationsbehandling på sin spets. Den centrala frågan är nämligen huruvida åtgärder ska få införas selektivt, enbart mot det land från vilket den "skadevällande" importen anses komma, eller om de måste vidtas globalt, dvs mot alla länder i enlighet med huvudregeln om mest-gynnad-nationsbehandling. Förenta staterna och EG förordar den förra linjen medan det främst är utvecklingsländer och en del mindre industriländer som står upp för den senare. Om förhandlingarna resulterar i en linje som gör selektivitet förenligt med GATT ger man avkall på en ursprunglig central tanke om att man inte skall behandla olika länder på olika sätt.

I förhandlingarna om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätt eftersträvar industriländerna garantier för att industrins investeringar i forskning och utveckling skall ge tillräckligt god avkastning. Idag medför "piratkopiering" av olika slag, främst i utvecklingsländer, ett stort intäktsbortfall för många företag. För att komma till rätta med detta problem efterlyser industriländerna internationella regler till skydd för upphovsrättigheter, med möjlighet att införa handelspolitiska sanktioner om reglerna bryts. Utvecklingsländerna betraktar detta som ett hot mot framtida teknologioverföring och som en inblandning i in-ternas angelägenheter.

Slutligen är ytterligare en punkt på Uruguay-rundans agenda värd att framhålla. Det gäller förhandlingarna om internationella regler för tjänstehandel. Sådana regler finns inte för närvarande. Man är överens om att söka skapa ett ramavtal med vissa grundprinciper som icke-diskriminering och nationell behand-

ling (dvs att en importerad vara eller tjänst skall ges samma behandling som en inhemsk vara eller tjänst sedan den väl passerat gränsen). Under ramavtalet är avsikten att inkludera specifika sektorer. Omkring 150 tjänstesektorer kan komma att diskuteras i ett senare skede av förhandlingarna.

Förhandlingar med så många frågor på agendan medför både möjligheter och risker. Möjligheterna följer av att ett större antal frågor gör det lättare för varje deltagande part att finna något som den vill ha i förhandlingarna (Wijkman [1986]). Riskerna följer av att svårigheten att uppnå reciprocitet ökar när frågorna är av så olika slag. Det är svårt för en part att värdera en "eftergift" i form av minskade handelshinder på jordbruksprodukter mot en "eftergift" från motparten beträffande tillämpningen av GATTs skyddsklausul eller formuleringen av regler vad gäller handelsrelaterade aspekter av immaterialrätt. Det "strategiska spelet" kan försvåras av enskilda länders omedgörlighet i enskilda frågor.

Ökad regionalisering?

Ett misslyckande i den pågående Uruguay-rundan skulle troligen på ett påtagligt sätt försämra det handelspolitiska klimatet. Det finns farhågor om att vi i så fall skulle få en utveckling som i viss mån påminner om den på 1930-talet, då bilaterala handelsöverenskommelser blev regel. En del pekar på frihandelsavtalet mellan Canada och Förenta staterna, som bl a innebär tullfrihet för varor, långtgående frihandel med tjänster och liberala investeringsregler, som exempel på ökad regionalisering.

Utvecklingen i EG befaras också av många medföra ökad protektionism gentemot utomstående länder och kan påverka utfallet i Uruguay-rundan. Flera faktorer kan bidra till att göra EG mer protektionistiskt (Hamilton [1987]). Företag som utsätts för ökad konkurrens

från andra EG-länder pga den "inre liberaliseringen" kan komma att kräva kompensation i form av importtullar gentemot utomstående länder. Dessutom kan nyblivna EG-medlemmar som Grekland, Spanien och Portugal öka kraven på restriktioner mot import från utvecklingsländerna som konkurrerar med egna produkter. Det kan i det här sammanhanget nämnas att dessa sydliga EG-länder är mycket kritiska till en liberalisering av handeln med textil- och konfektionsprodukter. Till detta bör läggas att arbetslösheten är fortsatt hög i Västeuropa och kan förväntas förbli så under de närmaste åren.

EG-kommissionen och representanter för olika medlemsländer har emellertid deklarerat att protektionismen mot utomstående länder *inte* skall öka som konsekvens av fullbordandet av den inre marknaden. Samtidigt kritiserar EG för att redan idag agera protektionistiskt. EG anklagas exempelvis av David Henderson [1988] för att samtidigt som man bekänner sig till GATT och det multilaterala systemet införa ett stort antal icke-tariffära handelshinder. Henderson menar att EG är mer protektionistiskt idag än för femton år sedan. EG har dessutom ett stort antal *diskriminerande* avtal enligt vilka handelsflöden bestäms genom bilaterala förhandlingar och med ett starkt inslag av administrativa beslut. Gemenskapen har avtal med flera olika grupper av utvecklingsländer. En världsbanksstudie har identifierat inte mindre än elva kategorier av utvecklingsländer vad gäller den behandling de får av EG (World Bank [1987]). EG har enligt Henderson i allt högre utsträckning fokuserat uppmärksamheten vid sektoriella och bilaterala handelsbalanser.

Som nämnts ovan har också Förenta staterna kommit att lägga allt större vikt vid bilaterala handelsbalanser och utövar påtryckningar på bl a sydostasiatiska länder att dessa skall ge Förenta staterna preferensbehandling.

Osäkerheten kring vart processen kommer att leda kan bidra till att skapa protektionism. Själva rädslan för att det multilaterala systemet skall komma att försvagas kan leda till ökad regionalisering. Rädslan för förstärkt regional protektionism i EG kan leda till att utomförstående länder kan börja se sig om efter "vänner". Detta kan ta sig formen att man försöker komma innanför regionen eller att man försöker skapa nya grupper för att "balansera" den förstärkta regionaliseringen. Exempelvis har den australiensiske premiärministern Bob Hawke förordat ett regionalt samarbete i Stilla-havsregionen. Detta samarbete skulle inte primärt ta formen av ett handelsblock men Hawke ser detta som en möjlighet om GATT skulle försvagas. Den australiensiska regeringen hade i januari samtal med den japanska regeringen om ett förstärkt samarbete i Stilla-havsregionen.

Att så många företag etablerar sig i EG antyder att dessa är rädda för att det förstärkta samarbetet skall få en protektionistisk slagsida. Man kanske väljer att genomföra investeringar istället för att fortsätta exportera i ett läge där man på rent ekonomiska grunder skulle funnit det lämpligast att fortsätta att exportera.

Spindelvävsfenomenet

Jagdish Bhagwatis optimism beträffande det öppna multilaterala handelssystemets framtid bygger på vad han kallar spindelvävsfenomenet. Med detta begrepp syftar han på den stora ökningen av direkta utländska investeringar med förgreningar i ett stort antal länder. Produktionen blir världsomspännande genom en väv av korsvisa direktinvesteringar och andra relationer. Denna "globalisering" av produktion och handel innebär ökad internationell interdependens och skapar enligt Bhagwati starka frihandelsintressen på de områden där protektionistiska krafter söker vinna terräng. Företagsledningarna i stora multinationella bolag beklagar pro-

tektionism och stödjer ofta liberala idéer och institutioner med en anti-protektionistisk ideologi.

Mot Bhagwatis argument kan man invända att den "globalisering" han pekar på har pågått under flera årtionden vilket borde medfört att det protektionistiska trycket minskat. I själva verket pekar mycket på att det har gått precis tvärtom. Protektionismen tycks ha ökat. Trots att amerikanska multinationella företag opererar över hela världen är trycket till förmån för protektionism mycket stort i Förenta staterna. Man kan också notera att det införts begränsningar på direktinvesteringar i exempelvis EG.³ Direktinvesteringar är ofta framtvungade av handelspolitiska restriktioner. Företag investerar på marknader de inte kan exportera till. Viss "globalisering" är sålunda ett resultat av protektionistiska krafter. Bhagwatis argument tar vidare inte hänsyn till att regeringar kan ha intressen som inte sammanfaller med t ex multinationella företags. Detta kan tala för fortsatt protektionism i det internationella handelssystemet.

Avslutande kommentar

Det handelspolitiska klimatet har försämrats under 1980-talet och det multilaterala systemet och GATT ser ut att vara på väg att försvagas. Det ledande industrilandet, Förenta staterna, som under de första decennierna efter andra världskriget starkt förordade multilaterala lösningar, har i allt större utsträckning kommit att utöva bilaterala påtryckningar i syfte att nå fördelaktiga villkor för amerikanska varor. Principen om icke-diskriminering tenderar att urholkas. EG är upptaget av rivandet av interna handelshinder i samband med fullbordandet av den inre marknaden och det är osäkert vart EG går när det gäller områdets externa relationer och dess engagemang för multilaterala lösningar. Mot denna bakgrund är det av speciell vikt att Uruguay-rundan ger positiva resultat och leder till en förstärkning

av det multilaterala systemet. Samtidigt kan inte utgången av rundan bli bättre än vad de viktigaste handelspolitiska aktörerna gör den till och stötestenarna är många.

Referenser

- Bhagwati, J, [1988], "Världshandel och protektionism". *Ekonomisk Debatt*, Årg 16, Nr 7.
 Hamilton, C B, [1987], "The New Protectionism and International Economic Integration". *Occasional Papers*, No 21, EFTA.
 Henderson, D, [1988], 1992: *The External Dimension. The Group of Thirty*. London.
 Spero, J E, [1981], *The Politics of International Economic Relations*. New York.
 Vedovato, C, [1987], "Jordbrukspolitikerna i den nya GATT-rundan". *Ekonomisk Debatt*, Årg 15, Nr 5.
 Wijkman, P M, [1986], "Informal Systemic Change in the GATT". *The World Economy*, Vol 9, No 1.
 World Bank [1987], *World Development Report*. Washington.

³ Många japanska företag som exporterar till EG och som känt sig diskriminerade av EGs användning av antidumpingtullar har investerat i produktionsanläggningar i EG-området. EG har då infört krav på att 40 procent av en varus slutliga värde skall produceras inom EG för att få säljas fritt där. Det har inom EG rests krav på att nivån skall höjas till 80 procent.